

Momente și schițe din actualitatea literară

■ Gabriel Chifu – poetul, prozatorul, vicepreședintele USR implicat peste poate în salvarea USR - a împlinit luna trecută rotunda vârstă de 60 de ani; incredibil!, cum e pentru mai toți scriitorii care ajung sexagenari. Este sărbătorit decent, cu evocări în *România Literară* nr. 12/21 martie 2014, în trei pagini de revistă, de Nicolae Manolescu, Marina Constantinescu, Gabriel Dimisianu (cică „Au mai pățit-o și alții!”, adică împlinirea asta de vârstă de 60), Sorin Lavric, Irina Petraș, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Simona Vasilache. Ca un bonus, directorul adjunct al *României Literare* se sărbătorește și prin numărul de excepție al revistei pe care o conduce, printre altele având și cunoscuta năvălă *Uimitoarea după-amiază a lui Baltazar* de Gabriel Garcia Marquez, precum și un excepțional fragment din romanul *Copilăria lui Isus* de J. M. Cotzee, în traducerea Irinei Horea.

■ Care este situația celei mai tinere poezii din România? Printre altele, aflăm din *Familia*, nr. 2(579)/februarie 2014, de un grup poetic din Bistrița, un grup cu ...program: „Grupul SubNord a apărut la începutul lui martie 2013. De atunci ne întâlnim în fiecare săptămână, joia, de la 17, într-o sală a Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. Dacă ești în SubNord ...1. Trebuie să-ți placă zacusca. 2. Trebuie să te doară ceva. 3. Trebuie să bei cafea. 4. Ne vezi cel puțin o dată pe săptămână. 5. Ai cartierul general în ClassCafe, la masa cu doamna dezbrăcată. 6. Trebuie să fii îndrăgostit/ă de un/o poet/ă (John, Ana, Marin, Claudiu, Chivu etc.) 7. Trebuie să-ți placă Ada Milea. 8. Zici SubNord, nu „creative”. 9. Trebuie să mergi la „Poezia e la Bistrița”. 10. Trebuie să scrii”. Poezii prezenți aici au între 16 și 19 ani. Și ce aflăm de la ei? De pildă că: „în lidl la raionul cu lactate ne îngheață părul/și ne mușcăm buzele./de când te-ai angajat ca paznic de mașini/spăl perdelele de la bucătărie/să scap de fumul tău de țigară./după o săptămână/ai început să saluți câinele cu hola /și vrei să pleci în Spania./nu uita/Când lunetiștii se întorc acasă/nevestele lor sunt date dispărute”. (Anamaria Clujan). Sau că: „mă cheamă alexandra./trebuie doar să stau la/ geam și să urmăresc iepurii./nu trebuie să mă bucur la

comandă/nici să așez merele în lădiță/sau să curăț zăpada de pe pervaz./până o să se termine, am timp destul./dacă mă apuc să-l citească pe salinger./il citească pe salinger până la capăt./dacă încep să cresc papagali./nu mă las până nu umplu casa cu papagali./mă cheamă alexandra/ și trebuie să stau la geam și să urmăresc iepurii”. Iar poeta se numește chiar Alexandra Turcu. Din tot grupul/grupajul din *Familia*, am reținut prospețimea poeziei elevilor și nonșalanța și puritatea. E un semn că poezia românească are viitor.

■ Poetul Andrei Bodiu ne-a părăsit pe 3 aprilie, cam cu o lună înainte de a împlini 49 de ani. Așa, pe neașteptate, așa l-a luat doamna aceea, tânăr și în plină forță de creație, ca să ne năucească. Reproducem un poem semnat Andrei Bodiu, dedicat grupului nouzecist de la Brașov căruia îi aparținea:

“Băieții ar fi vrut să mai povestim în
Fața noastră râdea oricum boala sau
moartea

Să căutăm acele ținuturi înalte unde aerul e
tare

Și se trage dintr-odată în piept.

Aș fi putut fi cu ei în seara asta.

Ne-am fi ținut unul într-altul cu credința
Pătimașă că totul întotdeauna rămâne de
povestit.

Aș fi putut fi cu ei în seara asta.

Aș fi auzit glasul sonor al lui Sandu
suprapus

pe tonalitățile dure ale
lui Oprea peste tonul înalt al lui Caius
peste glasul molcom al lui Virgil cu
Contrapuncturile lui Adrian.”

■ Un poet român contemporan, V. P., într-un volum relativ recent, ține să aducă un omagiu liric femeii sau, mă rog, unei proeminente a acesteia, dar metaforita lui cronică îi joacă ceva feste. Iată poemul: „Fundul femeii?/o vioară celestă/despletită de cuvinte//la care a cântat cândva/și mai cântă și azi//Dumnezeu...” Hm! Deci, de asta a creat de fapt Dumnezeu pe Eva, să cânte la fundul ei – Doamne iartă-mă! -, ci nu doar ca să nu fie singur plictisitul Adam! (DAD)

Băieții ar fi vrut
să mai povestim
în

Fața noastră
râdea oricum
boala sau
moartea

Să căutăm acele
ținuturi înalte
unde aerul e
tare

Și se
trage dintr-
odată în piept.

Aș fi putut fi cu
ei în seara asta.

ANDREI BODIU

Mircea Eliade și mitul eternei reînțoarceri

Ajuns la cea de a VII-a ediție, Simpozionul *Mircea Eliade și mitul eternei reînțoarceri* s-a desfășurat pe final de martie și a adus la Pitești și oaspeți din țară. Lucrările simpozionului au fost deschise de poeta Mona Vâlceanu, președinta Fundației Culturale *Prietenii lui Eliade* (*Ce se întâmplă cu moștenirea Eliade?*); au susținut comunicări Aureliu Goci, Geo Stroe, Claudia Voiculescu, Corin Bianu, Allora Albulescu-Șerp, Tatiana Nica, Cornelia Ghinea, Maria Crăciun. Domnul Valeriu Râpeanu, care nu a putut fi prezent, a trimis o comunicare despre întâlnirea cu Mircea Eliade din ianuarie 1968 (prezentată de Gabriela Georgescu).

Evenimentul a fost organizat de Asociația Culturală *Prietenii lui Eliade*, Biblioteca Județeană Argeș *Dinicu Golescu* și Centrul Cultural Pitești.

Dezbatările simpozionului au avut loc în a doua parte a zilei la Conacul Istrate Micescu de la Mărăcineni-Argeș. (S.F.)

actualitate

Carte nouă

AURELIA CORBEANU – *FĂRÂME DE GÂNDURI* (Editura *Arefeana*, București – 2013)

Sub titlul acesta de volum de aforisme, Aurelia Corbeanu publică de fapt unul de tablete cu morala la urmă și de poeme în proză. Cele parabolice sunt corect scrise, moralizatoare și explicite. Preferăm pe cele în linia absurdului, autoarea fiind născută în același oraș cu Urmuș, și deci, peste ani, ...absurdul

apă nu se face. Cităm această *Curiozitate*: „În mijlocul străzii, o pisică taie, cu un ferăstrău, calea mașinilor. Acestea se opresc și, luând în mână când un ochi, când pe celălalt, încearcă să înțeleagă de ce pisica manevrează ferăstrăul cu coada, când e clar ca lumina semaforului că e un ferăstrău de mână și de ce și-a pus deasupra capului o mânătară, dacă mazărea rumegușului alunecă pe asfalt, iar o bătrână o culege pentru salată boeuf. Un profesor privește de la etajul patru și nu înțelege dacă propoziția are predicat verbal sau predicat nominal”. Cititorul din mine visează să citească un volum cu toate piesele pe linia aceasta.

CRISTIAN GHINEA – *PASAJUL DISCRET* – eseuri critice, cu o postfață de Constantin Buiciuc (Editura *Anthropos*)

După o notă a autorului, volumul cuprinde eseuri critice, dar și recenzii și cronici, de fapt, publicate inițial în revistele *Orizont*, *Orient latin*, *Paralela 45*, *Ulysse*, *Banat*, *Redeșteptarea*, *Reflex*, *Cafeneaua literară*, *Oglinda literară*, *Hyperion*, *Națiunea*...Sunt vizități în primul rând autorii bănațeni din

motivul simplu că e mai aproape cămășă decât haina, dar probabil și din pricini de difuzare a cărții în zilele noastre. Așadar, predomină eseurile despre Cornel Ungureanu, Paul Eugen Banciu, Mircea Mihăieș, Liviu Petru Borcea, Constantin Buiciuc, Robert Șerban, Elvis Dobrescu, Viorel Marineasa... La aceștia se adaugă autori importanți din țară, de la Varujan Vosganian la Dan Puric. Cum Cristian Ghinea este deopotrivă prozator, gazetar de presă scrisă și audio-video, dar și critic, eseurile au mobilitate intelectuală, oralitate și scriere vioaie.

SIMONA DUMITRACHE – *VIZIUNI MUTE* (*Palimpsest*, București, 2013), cu o prefață de Paul Aretzu

Volum de debut al unei tinere poete care a publicat poezie în mai multe reviste din țară (printre care și *Argeș*, publicată aici ca premianta revistei la un concurs). Încercând permanent să ajungă la esențe, scriind cu economie de mijloace stilistice, poeta găsește mereu linia medie, a echilibrului dintre rațiune și senzualitate: „se întinde dorința/ca un șarpe/trezit la viață/dintr-un vis adânc//ținând în brațe/gleznele și tâmpla sfârșitului//în așternutul nopții/pândind în fiecare clipă/ispita”. Simona mizează pe sintagme oximoronice (una este chiar titlul volumului) sau stranii: „avangardă târzie” sau „cuvânt cromatic” sau „vină albastră”. Pe bună dreptate, poetul și eseistul Paul Aretzu remarcă drept principalele trăsături ale liricii Simonei Dumitrache „consistența, eleganța stilistică, rigoarea formală”. E un debut poetic remarcabil. (DAD)

Între bine și rău

Dumitru Augustin Doman: *Vreți să evocați deceniul petrecut în redacția revistei Familia? În ce împrejurări ați ajuns în colectivul celei de-a V-a serii a revistei orădene? Știu că e dureros, dar e bine de știut și în ce împrejurări ați părăsit redacția, ca și orașul. Cu cine erați prieten dintre membrii redacției și dintre colaboratori? Cum se desfășura activitatea la revistă în acei ani cum (nu) se evita cenzura, cum (nu) se făceau compromisurile?*

Așa cum vă spuneam data trecută, după terminarea facultății nu am izbutit a intra în "cîmpul muncii". Am șomtat o bucată de timp, devenind astfel un... "ilegalist", deoarece șomajul nu era recunoscut în obștea socialistă. Au urmat "cei șapte ani răi" din viața mea, chiar șapte în cap, în care mi-am dat seama cât de naivă era încredințarea că, învățînd bine, și se vor "deschide toate porțile". Prima slujbă la care am avut acces: cea de secretar al Societății de științe istorice și filologice, la Oradea. Titlatură arătospedantă, sub care am îndeplinit nu mai mult decît atribuțiile unui curier. Trebuia să duc corespondența la poștă, să convoc ședințele profesorilor care alcătuiau Societatea cu pricina și mai cu seamă să strîng cotizațiile, colindînd cancelariile școlilor în pauzele dintre ore. Întîlnindu-l cu un asemenea agreabil prilej pe fostul meu diriginte, acesta nu s-a abținut să mă apostrofaze: "Vai de capul tău! Ce-ai vrut să ajungi și uite ce-ai ajuns!". Mă bucuram la Societate de o jumătate de normă. Cînd funcției i s-a atribuit o normă întreagă, ea mi-a fost deîndată suflată de către un profesor de română, întreprinzător foarte, care mai cumula vreo două norme (pe atunci se admitea). În continuare, am devenit dascăl la o Școală de ucenici-vînzători pentru comerțul sătesc, plătit cu ora. Va să zică fără o încadrare, ci nevoit a mă căciuli trimestrial la Secția de învățămînt pentru a mi se prelungi provizoratul. Ulterior am mai funcționat și la alte cîteva instituții de învățămînt orădene, opărit de relațiile cu elevi care, în imensa lor majoritate, n-aveau niciun chef de literatură, împletind astfel lehamitea lor cu lehamitea mea. Deoarece existau în acel moment cam de zece ori mai mulți elevi de liceu, intrați la grămadă, față de perioada nu prea îndepărtată cînd urmam eu liceul. O inflație explicabilă prin dorința unei "intelectualizări" de fațadă. Un snobism al societății socialiste ce se proclama "multilateral dezvoltată". Mă întrebam cu spaimă dacă această activitate didactică fără niciun orizont îmi era sortită pe viață. Încotro să-mi îndrept privirile? Ce să fac? În plină tinerețe, mă simțeam un om sfîrșit. Căci nu mai puteam publica nimic. Declarat fiind de critica reprezentativă a zilei (Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu, Georgeta Horodincă) drept un poet mistic și un cultivator al "criticii de salon", explicabil că revistele mi-au întors spatele. Și cum ar mai fi putut fi vorba de edituri?

Dar, ca prin farmec, în acest marasm sufletească se părea fără scăpare m-am pomenit angajat, în vara 1965, la redacția revistei **Familia**, atunci reînființată pe vatra tradiției sale ce împlinea un secol. Nu-mi venea să cred. Ce s-a întîmplat de fapt? Redactorul-șef, Al. Andrițoiu, mă cunoscuse pe cînd eram elev în ultima clasă liceală, în 1953, cu ocazia unei festivități literare care a avut loc la Biblioteca urbei. Festivitate urmată de o discuție la un restaurant, la care au mai participat Ury Benador și Ioanichie Olteanu, cei dintîi scriitori pe care, cu mare emoție, îi întîlneam. Se vede că amintirea acelei serii în care îi voi fi produs lui Andrițoiu o anume impresie a jucat un rol benefic în soarta mea. Mă simțeam o altă ființă. Cu atît mai vie îmi era satisfacția ce-o încercam cu cît avea loc în viața culturală a țării fenomenul numit "dezgheț". Formulele grosiere ale propagandei, politizarea forțată a idoma unei munci silnice la care se vedeau condamnați condeierii, se retrăgea în favoarea creației literare firești, repuse în bună măsură în drepturi. Peste hiatul realismului socialist exclusivist se

reînnodau legăturile cu tradiția "burghezo-moșierească". Se îngăduiau și punți spre oribilul Occident, adică spre "putrefacta artă" a "capitalismului muribund". Revistei **Familia** i-a fost dat să aibă, după cum se știe, un loc fruntaș în procesul acestui reviriment. Indiscutabil datorită faptului că în redacția sa au ajuns Nicolae Balotă și Ovidiu Cotruș, intelectuali de înaltă clasă, exponenți ai Cercului literar de la Sibiu, pînă mai ieri deținuți politici. Pe aceeași cale "cerchistă", au fost antrenate colaborările cvasipermanente ale unor I. Negoitescu, Ștefan Aug. Doinaș, Cornel Regman ș.a. Supranumiți admirativ "zimbrii", Balotă și Cotruș formau un tandem pe care se sprijinea prestigiul redacției noastre. Balotă a fișa o gravitate binevoitoare, un aer de benedictin întrerupt parcă în orice clipă de la truda sa, care însă condece a face și lucruri marginale dar nu fără rostul lor, ori pur și simplu a sta de vorbă. Un bun simț de inteligent de modă veche, cu nuanțe de pietate catolică, părea a-l caracteriza pe deplin. Nimic nu prevestea încă atît de dezamăgitorul derapaj pe care-l va vădi nu peste mulți ani, cînd va ajunge unul din purtătorii de frunte ai ideologiei de partid, în varianta sa reciclată, branșată la argumentația culturală. Tangent la natura acestuia, Cotruș era totuși deosebit. Corpulent, gurmand, părea a se afla permanent într-un soi de relaxare de local, dispus la un monolog surîzător, fără capăt. Epicureu deși cu un ștaif de convenție ardeleană, bonom deși cu o prezumție disprețuitoare, mascată cu mai multă ori mai puțină grijă. Victimă a detenției de conștiință, se știa bolnav incurabil. Spectacolul ce-l oferea noster reprezenta poate o amortizare a presentimentului unui sfîrșit apropiat care s-a și produs. "Zimbrilor" li se putea asocia François Pamfil. Artist plastic și comentator al artei sale, fiu al unui celebru profesor universitar de psihiatrie, era un infatuat fantast, de-o distincție ticluită care se risipea în joc, de un umor care trecea ușor în sarcasm. Inteligență șarmantă, avea ceva de prestigios. De altminteri, fără a-și finaliza vocația plastică, a optat, către finele vieții, pentru postura de... iluzionist, asumată nu fără o histrionică ironie.

În fruntea periodicului se aflau alte trei personaje. Redactorul-șef, Al. Andrițoiu, figura *number one*. Pe de-o parte, un talent poetic real, o perspicacitate care-i îngăduia să priceapă rapid miezul lucrurilor, să "miroase" fără greș valoarea, pe de alta un neslăbit oportunism, o adaptare la fel de rapidă la diversele circumstanțe politicești și de carieră. Un nexus de contradicții într-un înveliș carismatic. Întrucît Sandu, cum îi ziceam, vădea o capacitate de excepție de-a vorbi "pe plac" oamenilor din cele mai diverse categorii, de-a deveni persuasiv, atașant, "simpatic". Fără ezitare l-aș putea situa în topul celor în stare a practica un asemenea joc cu semenii. O presupunere extrem de plauzibilă: date fiind nesfîrșitele-i deplasări pe întregul mapamond, ca și trecerea specială de care se bucura din partea mărimilor de partid, poetul era și purtătorul unor epoletii... invizibili. Redactorul-șef adjunct, Radu Enescu: cerchist și el, deci din stirpea "zimbrilor", cu o solidă formație filosofică, dar tarat de un viciu. Se droga. Poetul-farmacolog Ion Davideanu mi-a mărturisit că-i procura drogurile "cu voie de sus". Prețul plătit: o obediență desăvîrșită față de "organe", nu doar în articole cu limbaj standardizat, dar și în plecaciunile spăimoase executate chiar în fața unora inferioare, care i-au

creat porecla de Iepurilă. În contrasens cu fibra sa persiflatoare pe care o da în vileag atunci cînd nu simțea "pericole", cu aerul său boieros, intersectat, e drept, de episoadele de prostrație postdrog. Apoi secretarul general de redacție, Stelian Vasilescu. Însă mediocru, cu o instrucție sumară, pofticios însă la culme de parvenire, pizmaș, insuflat de reavoință. Culturnic provincial tipic, în varianta sa de jos. Atuuul său l-au constituit absențele îndelungate, de luni în șir, din Oradea, ale lui Al. Andrițoiu, ca și slăbiciunea lui Radu Enescu. A preluat friele administrative ale revistei, latura ei tehnică, declarînd fără sfiială că el și numai el "o face". Angajîndu-se în nenumărate "deplasări", chipurile în interesul publicației, de fapt satisfăcîndu-și vanitatea prin protocolul "reprezentării" acesteia. Suficient să menționez că punea mîna pe mai mult din jumătatea sumei destinate acestor drumuri din bugetul redacțional. Petrecea, împreună cu încă un coleg de redacție, afin, secretarul organizației de bază de la noi, mai multe ore în anticamerele activiștilor de partid decît la masa de scris. Normal, ura i s-a îndreptat cu precădere împotriva "zimbrilor", nepotolindu-se pînă n-au fost eliminați pe rînd: mai întîi Balotă, apoi Cotruș, apoi Pamfil.

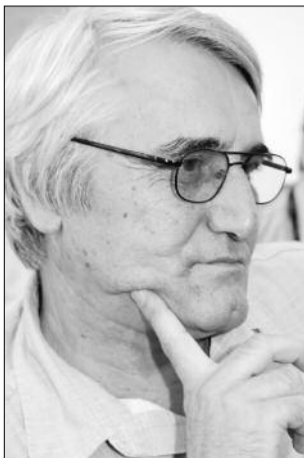
Cred că nu vă va mira împrejurarea că am ajuns și eu pe lista neagră a lui Stelian Vasilescu. Șicanele pe care mi le-a făcut n-au fost puține, creîndu-mi, din aproape în aproape, un statut de inferioritate în cadrul colectivului nostru. Cîteva exemple: nu am fost niciodată socotit demn de a primi o primă, dintre cele ce se practicau periodic în redacție, fiind, după cîte îmi amintesc, unica excepție în acest sens. Deși textele mele apăreau mai des decît ale altora în coloanele **Familiei** (cronica literară, versurile, notele polemice, poșta redacției etc.), mica recunoaștere în cauză mi se refuza fără niciun motiv explicit. Nu mă întrista lipsa cîtorva gologani, ci discriminarea morală. Dacă se organiza o călătorie în străinătate, eram și atunci dat la o parte (țin minte un asemenea voiaj în Iugoslavia, care mi-ar fi căzut bine în anii "epocii de aur"). Într-o dimineață, m-am dus la dentist. Ei bine, ce credeți că a urmat? Am fost sancționat de vigilentul Stelică, deși la redacție nu existau ore fixe de prezență. Și mi-am dat seama de încă un lucru care marca dureros marginalizarea mea. Secretarul general, alături de acolitul său, mă bîrfeau cu sistem în fața autorităților și nu numai. Încearca a mă discredită, a-mi crea o atmosferă greu suportabilă, se pare că negăsind un alt mijloc de a-și spori autoritatea (cea de ordin scriptic fiind oricum în suferință). "Oare de ce ești așa de rău văzut în oraș?", mă întreba, cu simulată candoare, Radu Enescu. Nu le-am făcut niciodată niciun rău, dar cei în chestiune nu s-au lăsat pînă nu m-au dat afară din redacție.

Intenția lor a fost neîndoios slujită de așa-zisele "teze" din iulie 1971, prin care dictatorul trecea la o nouă etapă a "strîngerii șurubului" ideologic. Măsurile relativei liberalizări cunoșteau un reflux. Cîteva colaboratori foarte onorabili ai **Familiei**, dar cu iz de "reacționari" au fost îndepărtați. Condeiele care evitau politica gîndirii unice nu mai rentau. Un alt factor favorizant: absențele lui Al. Andrițoiu, pe care le-am pomenit, care deveneau tot mai prelungite, una din ele fiind de nu mai puțin de șase luni. De altminteri, nici Andrițoiu, tot mai duplicitar, pe măsură ce "linia" partidului se modifica, nu alcătuia pentru Vasilescu și companionul său o piedică reală. Dacă-i aduceam la cunoștință redactorului-șef ce făcea subalternul său Stelian Vasilescu, acesta se prefăcea că-mi dă dreptate, dar situația nu se schimba. Absenteist fiind, Andrițoiu depindea *de facto* de abuzivul său locțiitor, în aceeași măsură în care cel de-al

(continuare în pag. 15)

...existau în acel moment cam de zece ori mai mulți elevi de liceu, intrați la grămadă, față de perioada nu prea îndepărtată cînd urmam eu liceul. O inflație explicabilă prin dorința unei "intelectualizări" de fațadă. Un snobism al societății socialiste ce se proclama "multilateral dezvoltată". Mă întrebam cu spaimă dacă această activitate didactică fără niciun orizont îmi era sortită pe viață. Încotro să-mi îndrept privirile? Ce să fac? În plină tinerețe, mă simțeam un om sfîrșit. Căci nu mai puteam publica nimic.

Contribuția din ultimii ani la realizarea integralei Operei lui Ion Luca Caragiale în cinci volume, sub egida Academiei Române, încununează efortul filologic, de istoric literar împătimit și prob al lui Constantin Hârlav. Deși ediția era încheiată, îmi împărtășea (telefonic) tot felul de alte proiecte legate de scriitorul-temă; și nu numai. Era în mare măsură impulsivat și de faptul că devenise, acum doi ani, membru titular al Uniunii Scriitorilor, în Filiala Pitești.

Nicolae Oprea

profil

CONSTANTIN HÂRLAV (14 mai 1950 - 21 martie 2014)

De Constantin Hârlav mă leagă o prietenie neclintită de vreo patru decenii, chiar dacă vitregia vremilor ne-a îndepărtat în spațiu după absolvirea Facultății de Filologie din Cluj-Napoca în 1973. Prietenia s-a născut în cadrul secției de Română-Italiană și s-a cimentat mai apoi în redacția revistei studentești *Echinoux*. Anul nostru de Română, relativ numeros, era mai sărac în beletriști. N-aveam nici un prozator remarcabil -Alexandru Vlad, de-o seamă cu noi, rătașca încă pe coridoarele F.F.-ului – și doar câțiva poeți promițători: Ion Vădan (trecut și el în neființă), Olimpiu Nușfelean, Viorel Chirilă și Viorel Ariton (pierdut prin provincii). În redacția primenită a *Echinouxului* am fost selectați de exigentul Ion Pop doar critici în devenire: Călin Manilici (despre care aflu cu întârziere că a pierit), Valentin Lepădatu și subsemnatul. Constantin Hârlav fusese promovată cu un an înainte și era deja secretar general de redacție. Mai figurau în echipa redacțională, în noua formulă din 1972: Ion Vartic (redactor șef adj.), Marian Papahagi (care nu revenise încă de la Roma), Aurel Codoban, Dan Damaschin, regretatul Al. Th. Ionescu, Octavian Știreanu, Virgil Mihaiu, Werner Söllner ș.a. În anii următori, am alcătuit cu Hârlav tandemul „Cronicii literare”, după plecarea lui Ion Marcoș la *Tribuna* (primul cronicar al *Echinouxului*, Petru Poantă, fiind deja la *Steaua*).

Fiul de țărani din Munții Harghitei, prietenos și moral din fire, era harnic și tenace. Deși arăta firav și spelb, forța voinței sale compensa slăbiciunea fizică prin robustețe spirituală. Ne întâlneam adesea la Biblioteca Universității sau pe coridoarele Filologiei de pe Horea, dar mai rar găseam timp de dialog, întrucât mai totdeauna ținea trena unei frumoase colege, într-o statornică idilă (destrămată brusc în momentul repartiției risipitoare). Conversațiile spiritual-afective se prelungeau, în schimb, în spațiul securizant al mansardei redacționale de la *Echinoux*, din piața Kogălniceanu. Iar în ultimul an, ne întâlneam și mai des, fiind găzduiți în aceeași casă primitoare a părinților lui Jean Pop. Unde ne-am trezit amândoi șomeri în toamna anului 1973 și nevoiți să decidem într-un fel sau altul. Eu am plecat spre Pitești, iar Costică a rămas în Clujul formator, ajungând în 1975 redactor șef al nou înființatei reviste a Universității, *Napoca universitară*. Mai târziu, căsătorindu-se cu Sanda Maistorovici, a luat drumul Ploieștiului, unde fusese repartizată soția.

Ca mai toți optzeciștii ocolii de noroc, Constantin Hârlav a avut o evoluție sinuoasă, copleșit de meandrele existenței nesigure, de bolile sufletului și, mai apoi, ale trupului. Încă de pe atunci, el promitea să ajungă un nume de referință în critica de întâmpinare. Cronicile sale arătau o arie extinsă a lecturilor în spiritul criticii totale. A comentat cărțile criticilor, ale poezilor (mai rar) și mai cu seamă ale prozatorilor exponențiali ai contemporaneității. După *Echinoux*, însă – pe fondul tribulațiilor bezmetice ale unui intelectual din anii '80 ai totalitarismului comunist –, Constantin Hârlav se orientează spre domeniul strict filologic, descoperindu-și vocația de îngrijitor de ediții. Și o face temeinic, cercetând cu acuritate textele și materia auxiliară, cum o dovedește ediția din Ion Droc, îngrijită în fosta serie “Restituiri” coordonată de generosul nostru profesor Mircea Zăciu.

*

Format la această recunoscută școală ardeleană a *Echinouxului* clujean în anii '70 ai secolului al XX-lea, Constantin Hârlav era îndreptățit să debuteze în acel secol, dar a întârziat, ca mulți alți optzeciști, rătăcind pe

cărările spinoase ale existenței sub comunism. După ediția Ioan Droc – *Expozițiunea de la Paris*, linia evoluției editoriale firești este întreruptă până în 1980, când revine în perimetrul istoriei și criticii literare cu o ediție din *Teatrul* lui I. L. Caragiale. Obstacolele biografice insurmontabile, la care se adaugă bolile trupului slăbit de dificultăți, îi marchează, cu asupra de măsură, destinul literar. Abia după două decenii, el revine în circuitul editorial, pe aceeași filieră a caragialeologiei, înclinând spre istoria literară în detrimentul criticii de întâmpinare.

Pasiunea pentru opera lui I. L. Caragiale se naște în vremea când Constantin Hârlav era titularul cronicii literare la *Echinoux*. Așa se face că ideatica primei cărți (întârziate), *Despre Caragiale* (2010), cu prefață de Nicolae Mecu – colegul său de la Institutul de Istorie și Teorie Literară – proiectată în tinerețe, gravitează în

amândurora (fiindcă Hârlav, care provine din Bilbor, Harghita, s-a mutat, după absolvirea facultății, în orașul lui Caragiale): *Triptic pentru Eminescu. În Nirvana, Ironie, Două note; Rețetă practică pentru a face o lucrare literară, în genere; Din literatura americană. Traduceri; Caragiale – interviu. Plebiscitul Presei și Pagini puțin cunoscute despre I. L. Caragiale. Din presa ploieșteană.*

Mai mult decât atât, echinoxistul reia cartea târzie într-o ediție „revizuită și adăugită”, tipărită la editura clujeană Dacia XXI în 2011, cu un titlu ușor schimbat: *Caragiale și iar Caragiale*. Se adaugă la ediția a II-a un studiu documentat despre activitatea de revizor școlar a lui Caragiale și un capitol întreg, *Contra pagină*, despre scriitorul cu preocupări multiple, surprins în trei ipostaze: traducător, interviu și interviu. Refugiat cu tot instrumentarul în sfera istoriei literare de profunzime, Constantin

În studenție: Nicolae Oprea și Constantin Hârlav (stânga sus) la muncă voluntară în Grădina Botanică Cluj

jurul capitolului *Juvenilia sau Tănărul Caragiale printre scriitori* datând din 1977. Nucleul volumului este completat cu al treilea studiu amplu *Fragmente pentru o „mitologie” caragialeană*, prefața amplificată a ediției *Teatrul* din 1984. *Despre Caragiale* se deschide cu o veritabilă demonstrație de istoric literar dublat de critic, în care Hârlav își probează subtilitatea analitică în comentariul povestirii *Noaptea Învierii*, o variantă parodică a celebrei *O făclie de Paște*, identificată de istoricul literar pe când lucra la ediția academică. Profilul cărții întârziate se conturează deplin cu alte două capitole, în continuitate tematică. Istoricul literar își valorifică valențele în studiile despre corespondența lui Caragiale sau în completarea documentară a *Epistolarului*, în urma experienței de îngrijitor de ediție academică. Iar criticul recuperează cronici literare despre studiile însemnate consacrate scriitorului-temă, cărora le adaugă noi „fișe de laborator” (cam expeditiv prin natura lor). În ambele ipostaze, Constantin Hârlav demonstrează echilibru în comentariu și suplețe analitică, exprimându-și (uneori prea) protocolar punctul de vedere. O marcă a stilului său constă în turnura aparent vetustă a frazării cu întorsături arhaizante și în dublarea sau multiplicarea expresiei.

Criticul care – spre deosebire de mulți alții – nu și-a trădat pasiunea din tinerețe, își concentrează, cum se vede, toate forțele în jurul subiectului unic. El s-a încadrat firesc în grupul de cercetători de la Institutul academic care a realizat ediția critică în patru volume: I. L. Caragiale – *Opere*. Pe cont propriu, a îngrijit și prefațat o serie de ediții din perimetrul operei caragialeene cvasi-necunoscute, publicate la edituri la fel de necunoscute din Ploiești

Hârlav urmărește surse, face diferențieri între texte, identifică atent texte fără semnătură pentru o atribuire corectă, cu aceeași acuritate filologică. Valorificându-și deprinderile de „arhivar”, el procedează ca un detectiv de documente, vigilent și responsabil, scuturându-le de praful uitării. Autorul lui *Caragiale și iar Caragiale* se dovedește un veritabil hermeneut, capabil să dezvălui sensuri noi într-un material arhicunoscut.

Contribuția din ultimii ani la realizarea integralei *Operei* lui Ion Luca Caragiale în cinci volume, sub egida Academiei Române, încununează efortul filologic, de istoric literar împătimit și prob al lui Constantin Hârlav. Deși ediția era încheiată, îmi împărtășea (telefonic) tot felul de alte proiecte legate de scriitorul-temă; și nu numai. Era în mare măsură impulsivat și de faptul că devenise, acum doi ani, membru titular al Uniunii Scriitorilor, în Filiala Pitești. Ultima dată l-am întâlnit la alegerile U.S.R. din 2013 de la Pitești, unde a ținut morții să participe în ciuda stării precare de sănătate. Era optimist și oarecum mulțumit de stagnarea bolii. Ca să nu mai facă drumul obositor de întoarcere cu trenul în Ploiești adoptiv, i-am propus să se întoarcă împreună cu Andrei Grigor care venise cu mașina de la Galați. O festă tragică a destinului face ca și partenerul său de pe drumul de întoarcere, prietenul și colegul meu universitar Nicolae Ioana (alias Andrei Grigor), să se afle actualmente în stare critică la Spitalul Elias.

De ani de zile, cu intermitențe, o boală ciudată – sau mai degrabă un complex de boli – îl rodea pe dinăuntru și pe dinafară. În ultimele zile, se oblojea la Spitalul Fundeni, unde s-a stins din viață în 21 martie 2014. Să-i fie odihna veșnică!

O VIAȚĂ CU ȘI PENTRU CARAGIALE

Ce-l va fi atras la Caragiale în așa măsură încât să-și facă din el opera unei cercetări de o viață? - iată o întrebare la care mi-am tot prorogat răspunsul, dat fiind că vremelnicia însăși a existenței terestre amână răspunsurile definitive, în așteptarea unui „cândva”, când, parafrazând celebrul vers, trecerea Dincolo „ne schimbă în noi înșine”. Pentru colegul și prietenul meu Constantin Hârlav acel moment a venit pe 21 martie anul acesta. Cum se explică, mă întreb din nou, această pasiune de o viață a celui născut la 14 mai 1950 în sobra Transilvanie, și încă într-unul din colțurile ei cele mai austere: muntosul și păduraticul Bilbor al Harghitei. Lectură de identificare? Dar Constantin Hârlav era tot ce poate fi mai departe de lumea lui Caragiale, și nu doar de cea levantină, ci și de încruntările dogmatice și pedante ale „emininkelui pedagog” Mariu-Chicoș Rostogan. Vicleană și perfidă atracție provenită dintr-o respingere structurală? Dar așa cum omul nu era, genuin, capabil de rău, nici rafinatul cititor nu era în stare de vreo malignitate, mai ales de una care să-i afecteze credința neclintită în primatul valorii estetice. Atracție născută tocmai din așezarea lumii lui interioare la polul opus lumii lui Caragiale? Mi-e greu să continui asemenea prospecțiuni de psihologie a receptării.

Sigur sunt de un lucru: în marele prozator, dramaturg și naratolog *sui generis* Constantin Hârlav și-a găsit un *model*. Nu unul pentru cine știe ce veleități ascunse, de prozator sau dramaturg, ci un *model pentru propriile sale îndeletniciri de critic, istoric literar și editor*. Începând cu lectura, cu simpla preocupare de a citi, care pentru un comentator de literatură înseamnă aproape totul. În finalul cărții *Caragiale și iar Caragiale*, subintitulată *Încercări de precizie... istorico-literară* (Editura Dacia XXI, 2011) întâlnim o mărturisire esențială: „*Încercările... vor a spune, în subtext, că autorul lor a învățat (și învață) să citească, citind opera lui Caragiale...*” Pentru colegul și prietenul meu opera lui Caragiale a fost o carte de citire; un *discurs asupra metodei de a citi*. Aceasta a fost prima lui ucenicie. A deprins, apoi, de la același dascăl, învățătura *scrisului*, pe care l-a practicat „după puterile mele”, cum cu o modestie nejuțată spune el la aceeași pagină din care am citat mai sus, parcă preluând o sintagmă a magistruului. Cine îi urmărește, fie și fragmentar, contribuțiile critice și de istorie literară, ca și laborioasa activitate de editor, își dă seama că ardeleanul din Bilbor și-a regăsit și i s-a confirmat în meșterul stenograf al lumii levantine întregul fel (bun) de a fi al ardeleanului, etosul acela al muncii care, după definiția lui Blaga, face din el omul ce duce lucrul până la capăt. I s-a potrivit ca un altoi învățătura caragialiană a rigorii, stringenței și acribiei, într-un cuvânt lecția exigenței pentru tot ce-ți iese de sub condei și apoi trimitți pe drumul tiparului. Calfă marelui meșter știa bine că nu poți primi bilet de intrare în ilustrul Club I. L. Caragiale (cum nici în cel al Mateiului, glorificat de poemul-„protocol” al lui Ion Barbu, însă de pe alt meridian)

fără un asemenea rigorism, care înseamnă acuratețe a ideii, justă călcătura a frazei ce-o îmbracă, proprietate și economie de cuvinte, corect plasament al... virgulei și – încununare a mșteșugului – „stilul potrivit”.

Dovada ultimă a acestui fel de a fi și de a se situa față de obiectul lucrării sale este cartea din 2011 despre Caragiale, în care și-a adunat ceea ce a crezut că e mai bun dintr-o îndelungată stăruire asupra vieții și opereii maestrului; pentru care a făcut curată patimă. Una începută încă din momentul lui echinoxist, când mediul universitar clujean i-a fost catalizator; fiindcă, să nu uităm, aceia erau anii când Ion Vartic, Maria Vodă Căpușan, Vasile Fanache – ca să-i amintesc doar pe cei mai proeminenți – , într-o sincronicitate poate nu tocmai întâmplătoare, își „gestau” studiile ce aveau să se coalezeze într-o veritabilă ofensivă a caragialeologiei transilvane, dovedită ulterior atât de novatoare. Mai puțin „sonor” și „vizibil” (chestiune de temperament retractil, dar și de strategie neinspirată, fiindcă relegându-și textele în periodice, le-a restrâns mult efectul), contribuțiile lui Constantin Hârlav sunt totuși piese peste care nu se va putea trece la nicio reconstituire a dosarului caragialian de receptare. Și aceasta indiferent dacă ne referim la studiile ample, ca *Juvenilia sau tânărul Caragiale printre scriitori, Fragmente pentru o „mitologie” caragialeană, Aproximări despre „Momente”, Caragiale intervievat și intervievator*, sau la mai micile sale intervenții, cum sunt cele despre epistolier ori recenzii / notele de lectură la cărți ale altora despre scriitorul preferat. Motivul pentru care asemenea comentarii rămân de neocolit ține de disciplina lor de speță caragialiană, glosată mai sus, care le asigură perenitatea. Cum observam și altă dată, citindu-l pe caragialeologul Hârlav îți dai numaidecât seama că ai de-a face cu un profesionist al scrisului exegetic. Semnul după care îl recunoști este mirosul de fin detectiv, care simte cu ochii închiși zonele nestrăbătute sau nu îndeajuns explorate. Căci pe câtă vreme pe veleitar sau pe amator îl recunoști la iuțea după graba și entuziasmul neofit cu care-ți întinde pe tarabă, cu aerul marilor descoperiri, vechituri nici măcar recondiționate, generalități bombastice și goale pe dinăuntru, amănunte fără importanță, pe adevăratul cunoscător îl „trădează” simțul filonului. El știe, apoi, că în cazul unui scriitor despre care s-a scris o bibliotecă nu poți produce la tot pasul o nouă „viziune”, dar și că reînțoarcerea la text și la arhivă poate duce la descoperiri semnificative, umple lacune, așază altfel lucrurile, iar o simplă schimbare a ordinii de lectură a textelor poate dezvălui legături insesizabile altminteri. Vocația și disciplina de cercetător format la școala caragialiană conferă aserțiunilor lui Constantin Hârlav un maxim de credit. Asta și datorită faptului că în el s-a petrecut *întâlnirea fericită dintre exeget și editor* al unuia și aceluiași autor, ceea ce l-a proiectat într-o ilustră paradigmă: Zarifopol-Cioculescu (pentru Caragiale), Perpessiciu

(Eminescu), Călinescu (monograf și editor - al postumelor lui Eminescu). Cartea din 2011 despre Caragiale e dublată de ediția critică a operei, apărută în condiții tehnico-grafice de lux (tip Pléiade) în colecția coordonată de Eugen Simion la Fundația Națională pentru Știință și Artă. Ediția aceasta, realizată în colaborare, este tot ce avem mai bun în materie de Caragiale, depășind-o – și ca sumar, și ca aparat critic – pe aceea alcătuită de Zarifopol și Cioculescu. În realizarea ei, Constantin Hârlav a avut un rol de protagonist, atât pentru acuratețea transcrierii textului, cât și la capitolele note și comentarii. Au urmat câteva bijuterii editologice, dintre care unele sunt opera lui exclusivă: *Cele mai frumoase scrisori, Triptic pentru Eminescu (În Nirvana, Două note, Ironie), Rețetă practică pentru face o lucrare literară în genere, Din literatura americană* [traduceri datorate lui Caragiale], *Caragiale intervievat. Plebiscitul presei, Pagini puțin cunoscute despre I. L. Caragiale, Mariu-Chicoș Rostogan* [studii și texte conținând prozele avându-l ca protagonist pe faimosul pedagog, incidente cu același personaj, dar din alte texte, conspecte din corespondență în care Caragiale împrumută... „stilul și sintaxa” lui Rostogan], apoi: Alexandrina I. L. Caragiale și Ecaterina Logadi-Caragiale: *Amintiri despre I. L. Caragiale*. În sfârșit, să mai amintim că pe masa de lucru a cercetătorului se află un ultim proiect, cel al unui studiu și al unei antologii de texte ilustrându-l pe omul public Caragiale urmând să conțină documente ale unor manifestări de genul conferințelor, alocuțiunilor la întruniri, interviurilor).

Dincolo de aportul lor strict la exegeza și documentaristica I. L. Caragiale și de vocația lui C. Hârlav pentru editologie, toate aceste lucrări vorbesc despre o extraordinară capacitate a înfăptuitorului lor de a se abnega, de a-și suspenda propriile disponibilități creatoare (reale, viguroase) spre a-și pune energia în slujba unui clasic și a unei Opere (cu majusculă nealeatorie). O asemenea dedicare nu e la îndemâna oricui, ci numai a acelora dotați cu un mare și curat fond etic și spiritual. Dincolo de valoarea lui în sine ca performanță profesională, gestul acesta cultural îmi apare exemplar și pilduitor din încă două motive. Primul: este întâlnit extrem de rar într-o cultură de hipertrofiere a eseului și a stilului publicistic, cum e cultura românească de azi; într-o cultură în care, pe de altă parte, cauza unui *eu* ostentat contrastează violent cu absența sau paupertatea realizărilor atribuibile unui *noi*, în mod deliberat și asumat anonim. Al doilea: Constantin Hârlav a realizat superba lui „caragialiană” în condiții de adevărată mucenicie, fiindcă fiecare pagină și rând al ei au fost smulse și alocate vieții și creativității printr-o crâncenă luptă cu o boală misterioasă și perfidă, care l-a împușinat cu sadică metodă peste 12 ani, în cele din urmă răpunându-l.

NICOLAE MECU

Căci pe câtă vreme pe veleitar sau pe amator îl recunoști la iuțea după graba și entuziasmul neofit cu care-ți întinde pe tarabă, cu aerul marilor descoperiri, vechituri nici măcar recondiționate, generalități bombastice și goale pe dinăuntru, amănunte fără importanță, pe adevăratul cunoscător îl „trădează” simțul filonului. El știe, apoi, că în cazul unui scriitor despre care s-a scris o bibliotecă nu poți produce la tot pasul o nouă „viziune”, dar și că reînțoarcerea la text și la arhivă poate duce la descoperiri semnificative, umple lacune, așază altfel lucrurile, iar o simplă schimbare a ordinii de lectură a textelor poate dezvălui legături insesizabile altminteri.

profil

Bibliografie

Despre Caragiale. Încercări de precizie... istorico-literară, pref. de Nicolae Mecu, Ed. Kartagraphic, Ploiești, 2010;

Caragiale și iar Caragiale. Încercări de precizie... istorico-literară, Ed. Dacia XXI, Cluj Napoca, 2011.

Ediții și antologii:

Ioan Droc, *Expozițiunea de la Paris*, Ediție îngrijită, prefată, note și glosar, Cluj, Ed. Dacia, 1976, seria “Restituiri”; I. L. Caragiale, *Teatru*, Postfață și bibliografie selectivă, București, Ed. Minerva, 1980; ed. II, 1984, seria “Arcade”; I. L. Caragiale, *Cele mai frumoase scrisori*, Antologie, prefată și note, Ploiești, Ed. Athenaeum, 2000; I. L. Caragiale, *Triptic pentru Eminescu. În Nirvana, Ironie, Două note*, Antologie, argument, note, stabilirea textului, Ploiești, Ed. Noel Computers, 2000; I. L. Caragiale, *Rețetă practică pentru a face o lucrare literară, în genere*, Stabilirea textului, antologie, Ploiești, Ed. Printeuuro, 2002; I. L. Caragiale, *Din literatura americană. Traduceri*, Stabilirea textului și antologie; coordonatori: Constantin Hârlav și Nicolae Boaru, Ploiești, Ed.

Printeuuro, 2002; *Pagini puțin cunoscute despre I. L. Caragiale. Din presa ploieșteană*, Selecția textelor, Ploiești, Ed. Printeuuro, 2002; *Caragiale – intervievat. Plebiscitul Presei*, Prefață, notă asupra ediției, antologie, stabilirea textului, note și comentarii, Ploiești, Biblioteca Județeană “N. Iorga”, 2005.

Volume în colaborare:

Dicționarul General al Literaturii Române, I – VII, coord. general: acad. Eugen Simion, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2004 – 2009; **I. L. Caragiale, Opere, I – IV**, Ediție îngrijită și cronologie de Stancu Ilin, Nicolae Bârna și Constantin Hârlav, pref. de Eugen Simion, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2000 – 2002; Ediția a II-a, revăzută și adăugită, vol. I-V, 2011

Referințe critice:

Radu Mareș, *Constantin Hârlav* (“Tribuna”, nr. 4, 1975); Ion Marcoș (în “Tribuna”, nr. 4, 1977); Teodor Tihan (în “Steaua”, nr. 12, decembrie 1977), cronică reluată în vol. *Ora cărților deschise*, Ed. Forum, Cluj, 2003, p. 146 – 149); Eugen Duca (în “Echinoux”, nr. 2 – 3, 1978); Tudor Dumitru Savu, *Rânduri la o postfață* (“Tribuna”, nr. 6, 5 februarie

1981); Nicolae Oprea (în “Argeș”, nr. 5, mai 1985); Virgil Leon, *Pentru o mitologie caragialiană* (“Tribuna”, nr. 35, 29 august 1985); Marius Pop, *Caragiale într-o nouă interpretare critică* (“Flamura Prahovei”, 25 septembrie 1985); Mircea Anghelescu, *Un Filimon transilvan, în Lectura operei*, Ed. Cartea Românească, 1986, p. 77 – 79; Costache Olăreanu, *Chef de operă* (“Adevărul literar și artistic”, nr. 514, 18 aprilie 2000); Liviu Grăsoiu, *Caragiale...mereu Caragiale, Ferestre spre trecut*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2010, p. 62 – 64; Al. Săndulescu, *Epistolierul Caragiale* (“Adevărul literar și artistic”, nr. 531, 15 august 2000); Z. Ornea, *Ediția academică Caragiale* (“România literară”, nr. 1, 2002); Calinic Argatu, *Fețele medaliei, în Frumusețea lumii văzute*, Ed. Dacia, Cluj, 2002, p. 5 – 9; Ion Bogdan Lefter, *Hârlav, Constantin, în Scriitori români din anii '80 – '90*, vol. II, dicționar, Ed. Paralela 45, 2002, p. 53 – 54; Marian Chiruleascu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalități prahovene*. Dicționar bio-bibliografic, ediția a II-a, Ed. Premier, Ploiești, 2002, p. 178; Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan, Viorica Pătrunjel, *Români din Covasna și Harghita*, Miercurea Ciuc, 2003, p. 470; Nicolae Oprea, *Constantin Hârlav, în*

Literatura “Echinoux”-ului, I, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 2003, p. 118 – 121; Ion Simuț, *Caragiale în tradiția interviului* (“România literară”, nr. 9, 2005); Eugen Simion, “*Tără-i asta, măi, Costache?*” (“Ziua”, 25 martie 2005), cronică reluată în vol. *Fragmente critice*, VI, Ed. Univers enciclopedic, București, 200; Liviu Papuc, *Caragiale de ieri către azi* (“Convorbiri literare”, nr. 5, mai 2005); I[ordan] D[atcu], *Hârlav, Constantin, în Dicționarul general al literaturii române*, III, E/K, Ed. Univers enciclopedic, p. 482 – 483; Nicolae Dumitrescu, *Constantin Hârlav, în Ploiești. Orizonturi culturale de ieri și de azi*, pref. Eugen Simion, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești, 2005, p. 232 – 233; Alex. Goldiș, *Hârlav, Constantin, în Dicționarul “Echinoux”. A-Z, Perspectivă analitică*, Editura Tritonic, București, 2004; Ion Bălu, *Farmecul erudiției* (“Atitudini”, Ploiești, nr. 4, aprilie 2011); Al. Cistelean, *O expertiză “delle sfumature”* (“Cultura”, nr. 41, 19 octombrie 2011); Nicolae Oprea, *Juvenilia lui Caragiale* (“Argeș”, nr. 4, aprilie 2012); idem, *Cronicar întârziat – între generații*, Editura Tracus Arte, București, 2013

Cot la cot

O senzație de parcă
m-aș fi atins cu cotul de cer

o senzație de parcă
aș săvârși o faptă bună
cot la cot cu un înger...

Semințe de rodii

În străvechile lor timpuri
înainte de luptă
babilonienii mestecau semințe de rodii
având credința că astfel vor deveni invincibili

în atât de recente noastre timpuri
înainte de a scrie
se întâmplă să mestec și eu semințe de rodii
în speranța că voi fi învins de poezie

semințe de rodii
întru rodirea cuvântului

Citat celebru

*Sous le pont Mirabeau coule la Seine
Et nos amours
Apollinaire*

De cât – infinit – a tot fost citat cu adâncă
nostalgie versul
despre Sena ce curge odată cu dragostea
noastră

pe sub podul Mirabeau
a cam amețit lumea de acest parțial echivoc
încât deja se pare că în lungul Parisului
curge-plutește însuși podul Mirabeau
iar Sena și dragostea noastră
în fine
sunt statornice
stau pe loc.

Bacovia

*Dormea întors amorul meu de plumb.
George Bacovia*

Greu, dormea întors amorul său de plumb
Iar, obosit, poetul dormea neîntors
Și obscuritatea-n lume tănuia
Metalul măsliniu și omenescul tors.

Alchimii erau, de azi și de trecut,
Vibrație pângă-n vers de acatist
Ca transfer de sens pe largul înțeles
Al timpului de mâine, trist și hedonist.

Noduri mari de viață cu vipere, fachiri
Legau umantul cu ce înseamnă plumbul
În alianțe reci sub umbre albastrui

Ca despre ele însele lung șir de știri
Și negații care izvodeau poemul
Ca dedicație și-ofrandă nimănu.

Dialog

Tu – de o parte
el – de cealaltă parte a cuvintelor
la o parte din ele văzându-le spatele
la cealaltă parte văzându-le fața.

Carieră

...de regulă
carieră însemnând
săpare pământului
iată în fine
omule
și adevărata ta carieră: săparea
gropii de mormânt...

Petruciani la Père-Lachaise

Michel Petrucciani a fost un pianist foarte mic
de statură.

Așa, trup cam a zecea parte din volumul pe
care-l are un pian.

Virtuoz cât șapte, el, italo-francez-american.
Încolo – o știți prea bine: jazman de geniu.
Succes cu carul. Adorat.

Mort de tânăr. În 2009 i-am văzut mormântul.
Și am presupus –
cât de mic era, geniul a încăput sub capacul
pianului

ca sub capac de sicriu – mare
aproape cât o aripă de aeroplan. Chiar așa
sub capacul negru-eben
cu trupul scund întins pe strune întinse
în cimitirul Père-Lachaise
Petrucciani a fost îngropat cu tot cu pian.

Pumnul și palma

Din păcate
pumnul meu fură mult
din libertatea palmei care a fost...

Balet

Aceasta nu este pentagonul
doar ca zidărie
nu și ca eventual conținut.
Poate că acesta este chiar sexul camuflat
al militariei propriu-zise
poate că nu
deoarece are prea multe intrări.

Dar și aici are rost rugăciunea
evlavia care să mai străntoreze nedumerirea
întrebarea sau presupunerea cinică

date pe la porți
pe sub contraforți
ca o invizibilă horă de iele din baletul Giselle
a trupei din Odessa yankee
(nu cea europeană de la marea neagră)
ca o hoinăreală ritmată sentimentală în alb

voalat
micile astea pelerine prin muzica lui Adan
pe scenă ca în sânul lui Adam
protectorul femeilor frumoase
și cam golașe
înfeudate artei ca o credință oarecum
nevrăgică

în bătaia proiectoarelor ce ne lasă să înțelegem
că

acesta nu este pentagonul ci
posibil
panteonul.

Stenografia viselor

În vis
o nălucă îmi stenografiază visul în care ea
stenografiază...

– E-he! poveste veche cu poetul chinez Zhou
care visa că se transformă în fluture
elementul de noutate în ce-mi privește
înăluntru nefiind decât

stenografierea visului de către o nălucă ce aș
putea fi chiar eu
cel ce visez că mă transform în... în mine
însumi

adică exact de parcă fluturile în care visa că se
transformă poetul chinez

s-ar transforma în el însuși
în fluturile visat de un poet chinez

sau
român.

Pro moderație

1
Nu poți dori chiar totul
e cinic chiar și față de generosul
până la iresponsabilitate
peștișor de aur.

Unde mai punem că Dumnezeu
pur și simplu
nu cunoaște ecuația
totul sau nimic.

2
Până la urmă
păcătoșii, curioșii, lacomii de noi
am avut a ne convinge, Doamne,
că peștișorul de aur nu trage, nu
cât cei doi pești
și cele cinci pâini.

Iertare, Doamne, iertare!

Răsărit

Sub flacăra răsăritului
e o pâlpare străveziu-albastră de parcă
în Siberia ard fabricile de spirt.

Oscilație

nu ai ce ascunde – poezia e o artă străveche cu
reputația destul de instabilă
mai mult decât oscilantă
de la odă cântată lui Platon
până la darea ei de către acesta afară din cetate
până la darea afară din conștiință
unde

să rămână cât mai mult loc pentru filosofie –
dar

de obicei
ca un dar imprevizibil
filosofia pomenindu-se în largul ei
degradează
sau se înalță până la condiția de poezie
sau chiar se contopește cu aceasta
care
vă spuneam
este o artă străveche
cu reputația destul de... – ce să mai vorbim –
oscilantă...

Lansare de carte

În ziua Judecării de Apoi
posibil să fie lansate tomurile de memorii ale
unui asasin:
Moartea.

Trup și suflet

Frică!.. Dar fără
să treacă în groază –
s-a înspăimântat doar carnea
nu și sufletul.

Poveste

În fine
s-a descoperit gena
ba chiar cromozomul deplin care
ar face omul apt pentru nemurire...

...Mă rog
cam așa sunt poveștile toate
bune de spus nu înainte de somn
ci la trezire
și din vis
și din realitate...

**ca un dar
imprevizibil**

**filosofia
pomenindu-se
în largul ei**

degradează

**sau se înalță
până la condiția
de poezie**

**sau chiar se
contopește cu
aceasta**

care

vă spuneam

**este o artă
străveche**

**cu reputația
destul de... – ce
să mai vorbim –
oscilantă...**

O viață de liniște

n-a ieșit niciodată
din cartierul lui atârnat de oraș
ca înecatul de-o funie putrezită
și-n care viața fierbe la foc mic

din cartierul primit ca bonus
după o naștere grea
pe care o simte mereu vie
în ceafă în picioare în tot trupul

nu și-a părăsit niciodată
strada cu piatră rărită
și borduri împrăștiate
precum cuburile din castelele copilăriei
strada în care gura canalului
bolborosește toată vara la lună
pe care câinii o luminează
cu laserul urinei

nu s-a dus niciodată
dincolo de marginea peste care strada lui
se aruncă dementă sub roțile mașinilor
unde se sulemenește cu lumini
și parfum de viață furată

și dacă ar fi putut
n-ar fi plecat
de pe scândura băncii lui
care-i știa toate secretele trupului
prin fața căreia
întâmplările zilelor curgeau lin
ca o apă sufocată de resturi

Nici chiar zeii

nimeni nu știa
dacă s-au întors victorioși sau învinși
dacă pe trupurile lor zdrențuite
atârnavă răni sau medalii
dacă sângele lor le picura
de pe mâini
sau al dușmanilor uciși fără milă

treceau tăcuți prin mulțime
și nimeni nu putea spune
dacă-i împuținase victoria
sau înfrângerea
dacă-n ochi aveau lacrimi de bucurie
sau de durere
dacă pașii le șovăiau de oboseală
sau de rușine

nimeni nu înțelegea
dacă zeii le dăruiseră victoria
sau înfrângerea
nici chiar zeii nu căzuseră încă de acord
lăsându-i tot pe ei bieții muritori
să decidă

De la capăt

s-au ridicat de la pământ
au ucis vietăți
au înviat focuri
au scrijelit în piatră
au încălzit vâgăuni

au adunat au răscolit pământul
s-au înmulțit
s-au împrăștiat prin munți
prin păduri și prin smârcuri
au cioplit și au ars

au învățat de la cer
de la pământ de la vii și de la morți
apoi au uitat au uitat totul
ca s-o ia de la capăt

El, supremul

când a ridicat mâna
marele vacarm asurzitorul vacarm
s-a înmuiat s-a sfărâmat pe loc
într-un murmur

când a rostit primul cuvânt
s-a așternut liniștea
n-a mai mișcat nicio frunză

nici aerul n-a mai foșnit
între aripi

când a încheiat prima frază
privirea-i căzu într-un pustiu
doar vulturii măturau norii
târându-și umbrele
spre alte uitate ținuturi
spre alte asurzitoare mulțimi

Acolo, de unde

de unde vine el
viața nu face nici cât o ceapă degerată
nici cât un cartof încolțit
în tomberonul uitat în spatele pieții

acolo totul e dulce amar
ca somnul potâilor
pe laurii frunzelor moarte
ca praful și pulberea lunii
pe zdrențele căzute sub bănci

acolo viața se târâște pe cont propriu
și singurele investiții rentabile
sunt piciorul în gură
și mângâierile pumnului între coarne

Dumnezeu e numai cel ce pune
sticla pe masă
și piciorul în pragul cărciumii
tămâiate cu scrum de țigară și zoaie

de unde vine el
nimeni n-a mai sărit pârleazul
zădufului care doșpește în carne
al frigului care răcăie-n oase

de-acolo
spermatozoizii artificiiilor de pe cer
de-abia se zăresc
și niciodată
niciodată n-au însământat vreo victorie

Sub burta norilor

la marginea orașului
înflorește zilnic un nou cartier
lângă scheletul fabricilor de bumbac
de piese turnate de lapte
de-o parte avântul de cealaltă prăbușirea

case noi lucitoare
mușcă din câmp c-o poftă nebună
ziua lenevesc lângă piscinele
mai limpezi ca cerul
rotesc ochi ficși de ciclopi
bravii câini de pază
care nu latră nu mușcă
nu fac purici

arar se deschide vreo poartă
spre grădinile raiului
ferecate între ziduri
spre luminișul în care soarele
bâzâie ca prostul pe geamuri

pitici dolofani
răsar din iarba ca peria
dar nicio zână niciun cavaler
nu-i mai strigă pe nume
nu-i mai mângâie

seara toate casele piuie mulțumite
ca puii de cloșcă se ghemuiesc
sub burta lăptoasă a norilor

Călăuza

el era călăuza
așa hotărâseră toți și el s-a supus
de-aceea era primul
să ia-n piept vântul ploaia bezna
vietățile nopții steaua polară

să aleagă calea
să descifreze semnele să dezlege misterele
să decidă când să urce
când să coboare
când să facă popas

dar mai ales
când și pe unde să treacă
apa cea mare
căci tot el trebuia să șteargă
și urmele

Duminică dimineața

Duminică dimineața orașul e vlăguit
eviscerate străzile se-nșiră
ca peștii de ocean în vitrinele mall-ului
o cutie se rostogolește-n zigzag
până se-mpotmolește-n jegul bordurii
din valurile frunzelor moarte
ies sirenele prezervativelor la lumină

pe marile bulevarde
reclamele fac schimb de produse
nimeni nu se supără
păcăleala e generală

o liniște lucrativă s-a lăsat
și peste aura clădirii guvernului
marile proiecte dospesc prin sertare
curând vor exploda
într-un joc minunat de confetti

de plictiseală
zebrele pasc semafoarele inutile
băncile-și rumegă rezervele valutare
manechinele cască-n vitrine

doar în inimosul cartier proletar
viața dă-n clocot
spuma ei roz se revarsă pe străzi
dărâamă popicele sticlelor goale
urcă pe ziduri ca un alpinist temerar
căruia hăul îi pregătește
binemeritata odihnă

Uneori

uneori face pace cu lumea
flutură steagul gândului alb
și placă pe câmpuri
să se istovească-n ținutul tăcerii
până cade împăcat printre ierburi

atunci îl întâmpină escadronul furnicilor
îi dau onorul popândăii
îl cutreieră greierii

de n-ar fi fărâma asta care se tot zbate
ghimpele acesta care-l înțeapă
în creier
ar rămâne așa nemișcat înrouat
un bob uriaș
să încolțească-n carnea pământului

Animale și oameni la zoo

din spatele grătilor plaselor singurătăților
animalele de la zoo
își privesc vizitatorii

ele sunt neîmperecheate de ani
ei vin în haite
să scormonească-n adâncurile milei
de unde scot covrigei pufuleți ciocolată
fructe cu gust de piață stătută

unii stau la distanță prudenți
alții se-apropie
până li se zbârlește curajul
niciunul nu trece mai departe
cu cârpa compasiunii nestoarsă

unii sunt chiar drăgălași
alții șterși fără culoare
sau de-a dreptul boccii
vizitatorii aștia înlăcrimați
fățați de-o duminică maidaneză

cum spuneam animalele îi privesc
mai întind câte-un braț câte-o ghiară
îi capturează apoi
sub pleoapele lor plictisite
să-i devoreze în tihnă
feroce flămândă uitarea

*arar se deschide
vreo poartă*

*spre grădinile
raiului*

*ferecate între
ziduri*

*spre luminișul
în care soarele*

*bâzâie ca
prostul pe
geamuri*

*pitici dolofani
răsar din iarba
ca peria*

*dar nicio zână
niciun cavaler*

*nu-i mai strigă
pe nume*

*nu-i mai
mângâie*

*seara toate
casele piuie
mulțumite*

*ca puii de cloșcă
se ghemuiesc*

*sub burta
lăptoasă a
norilor*

În naivitatea mea, crezusem că numai pe vremea lui Caragiale se foloseau asemenea forme verbale, iar exemplele cu care nemilosul profesor Theodor Hristea ne împuia capetele, la cursurile de limbă română contemporană, erau pure ficțiuni.

Neologismele țăranilor

M-a fascinat totdeauna felul în care vorbesc țărani. Sau, mă rog, urmașii țăranilor. Nu înjurături neoașe, à la Țugurlan, ci o prețiozitatea savantă, postmoromețiană. Inventează sunuri noi, uimitoare și atribuie unor cuvinte sensuri surprinzătoare, de o frumusețe fără termeni de comparație. Elevul care citește toată ziua este „*catolic*”, copilul care se agită prin unghere „*oblicăre*”, iar verbul „*a se compromite*” este folosit constant cu sensul de „*a se pretinde*” : „*Ion se compromite că e om serios și el e prost ca noaptea*.” Naivii și profesorii – ah, specia asta nesuferită care corectează pe toată lumea ! – vor spune că sunt greșeli de limbă care trebuie negreșit corectate. Eu sunt de părere că asta este creație pură, care revigorează limba și dau, vorbitorilor și ascultătorilor, plăceri inefabile.

Un vânzător de cazane pentru distilat țuica își laudă cu glas tare marfa :

– H'apropie-te și ia, neamule! H'uite, aici, cazane de h'aramă curată, neamule! H'aramă curată vă dau! Veniți și luați, frațelor!

Un cetățean se apropie curios. E un bătrân rozaliu, cu chelia acoperită de o pălărie albă, poreclit Gondolieru, fiindcă după fiecare ploaie care inundă ulița pe care locuiește, începe să cânte o variantă originală a *Barcarolei*, în timp ce își toarnă o porție de rachiu:

Venețiaaaaa,

La, la, la, la, la, la la, la,

La, la la, la, la, la, la...

Se știe că omul ăsta are cultul *creionului de sânge*, folosit cândva în frizerii. Pe vremuri, când bărbierul îl creta din greșeală pe client, îi aplica pe tăietură *creionul* cu pricina – o bucată de piatră vânătă - și sângerarea se oprea. Gondolierul, cândva prieten cu un frizer, a ajuns să venereze creionul de sânge și folosește obiectul pentru a-și trata vecinii de variate boli : ulcer, diaree, guturai, hepatită, articulații scrântite. Pe deasupra, e curios din fire, cam ca Ivan Ivanovici al lui Gogol, și vrea să cerceteze recipientele meșterului.

– *Haorde, mo!* îl strigă Gondolieru pe căldărar.

Pitici cântători, în cutii de lemn

Locul era plin de turturele, iar copacii cei mai frumoși erau ulmii și salcâmi. Pe urmă, turturelele au dispărut din pricina invaziei guguștiucilor care veneau din sud. În urmă cu șaiszeci de ani exista o singură pereche de asemenea păsări, ținute de un tâmplar din Udeni, într-o colivie. S-au tot înmulțit și o vreme au mișunat prin toți arborii, până când fiecare cetățean român a devenit purtător de pușcă. Iar ulmii s-au uscat și au fost înlocuiți cu plopi.

Cam tot atunci a venit în ținut un jandarm intrat în legendă. Era de o autoritate care ar fi făcut din el, în alte condiții, un general de armată. Unul veritabil, nu de carton. Era foarte inteligent, ca să nu mai vorbim că, din punct de vedere fizic, era invincibil. Un fel de Wyatt Earp local. Când apărea într-o localitate, toți infractorii se topeau, în aceeași noapte, încotro vedeau cu ochii. Alții, care voiau să intre în sat și aflau cine e șef de post, făceau imediat cale întoarsă. Au încercat să-l asasineze în repetate rânduri. Fără succes. El afla din timp și seara, pune masa în curte și așeza acolo o lampă cu gaz, ca și când ar fi vrut să ceneze. Apoi se așeza la pândă în tufele din grădină și îl lua ca din oală pe posibilul asasin, tocmai când ăsta își potrivea pușca în poziție de tragere. A fost, nu vorbesc degeaba, un bărbat fără egal. Îl chema Ion Ștefan și i se spunea Iliescu. L-am cunoscut când era foarte bătrân, la pensie, și ne-a ajutat să o creștem pe fiică-mea, când eu și soția eram la școală. A murit la 92 de ani. Un om mare în toate privințele, fără discuție. În ultimul an de viață

Și începe să turuie, pentru a câștiga bunăvoința oacheșului :

– *Șomandes, șomanbules, ditai moro te cărel, te puraves!*

Apoi cu dulceață în glas :

– Și zici că aia e aramă, măi, dom'le?

– H'aramă adăvărată, mânca-ți-aș, cum te văz și mă vezi! Să moară bunică-mea dă lingurică, dacă te miș! H'uite, na, să vezi ce rezistentă e!

Și tuciuiriul sare pe un cazan, pe care-l dăduse jos din căruță, și-ncepe să tropăie pe el. Într-adevăr, vasul rezistă cu succes la atacurile nemiloase ale proprietarului.

– Aia nu e aramă, măi, dom'le, cum nu sunt eu *plotoner-major!* Mă prostești în față?

– Cum să te prostec, bre? Sunt om cinstit, mânca-ți-aș!

– Îmi dai voie să-l cercetez cu *creionu' dă sânge?*

Și scoate, din buzunarul de la piept, bățul magic.

– Poți s-o cercetezi și cu..., strigă căldărarul jignit. Da' să nu-mi găurești vasele!

– N-avea grijă, măi, dom'le, că nu ți le găurește nici dracu'!

Înțeleptul se apropie de cazan și pune de câteva ori vârful *creionului de sânge* pe capacul metalic, roșcat. Se uită cu atenție în punctele respective și saltă capul, răzând triumfător:

– E așa cum am zis! Nu oxidează dăloc și nu e aramă cum nu e frate-meu episcop!

– Da' ce, mama' dracu', e, bă? se nervează căldărarul.

– E *celofibră*, măi, dom'le! jubilează Gondolieru.

Înfuriat, vânzătorul ambulant trânteste cu obidă cazanul în căruță și dă bici calului, agitând capul, cu aerul că spune : „*Prostu; tot prost rămâne!*” După câțiva pași nu se poate abține să nu comenteze :

– Băga-mi-aș p... în *celofibra* mă-tii!

Stau de vorbă cu un așa-zis țăran și rămân uluit de ceea ce îi poate ieși din gură: „*Au venit căldurile așa, brutalicește...*” În Bolintin Vale, când eram elev de liceu, am stat în gazdă la niște pocăiți. Ei mi-au pus prima dată **Biblia** în

mână și m-au învățat multe lucruri frumoase. Erau totdeauna corecți în ceea ce făceau și nu mințeau niciodată. Ei bine, de la acești oameni minunați am auzit, într-un rând, o propoziție care m-a uimit.

– Unde ați fost?, i-am întrebat într-o zi, văzându-i că vin din sat. (Acum Bolintinul e oraș).

– Am *fostără* la un mort, mi-au răspuns ei, senini.

În naivitatea mea, crezusem că numai pe vremea lui Caragiale se foloseau asemenea forme verbale, iar exemplele cu care nemilosul profesor Theodor Hristea ne împuia capetele, la cursurile de limbă română contemporană, erau pure ficțiuni. Mai târziu, dascăl fiind, am auzit pe la ședințe despre „*perioada de inhibiție a peștilor*”, „*minte lucidă*” (minte lucidă!), iar un președinte de cooperatie era foarte revoltat că, la unele adunări, se propunea: „*Să desemnăm președintele de ședință*”. Cum să spunem „*să desemnăm*”, se indigna el, când toată lumea știe că verbul este „*a desemna*”?

Cu altă ocazie am auzit o discuție între un tânăr și un căruțaș.

– Bre, nene, mă duci, bre, și pe mine la cazan, să fac țuica? Îți plătesc, nicio problemă!

– Sigur că te duc, i-a răspuns amabil omul mai în vârstă. Te duc și te și ajut să o faci. Îmi plătești numai ...*sacrificiul* calului.

– Păi, ce, bre, eu te pui să tai calul? s-a mirat sincer tânărul, care înțelesese altceva.

Memorabilă era formula cu care un bătrân învățător își încheia, invariabil, discursurile ținute în consiliile pedagogice :

– E cazul, e locul, e rolul să ne calmăm, să ne compromitem, să ne suspendăm și să mergem!

Plecau la cărciumă, firește.

I-am spus într-o zi admirativ:

– Domnule, folosiți niște expresii demențiale!

– Ce vreți, dom profesor, mi-a răspuns fostul învățător, mângâindu-și burta: Avem și noi cuvintele noastre. Astea e... neologismele țăranilor.

Și a surâs, uitându-se satisfăcut în lungul drumului.

Persona

Se apropia Crăciunul. Nicolae Manolescu dăduse un interviu în *România liberă* și îl pomenise și pe Nino. În așteptarea ziarului, Motanul, cum îi ziceam eu, m-a ținut treaz toată noaptea. Am flecărit, am fumat și am făcut clasamente: cei mai buni poeți, cei mai valoroși prozatori, critici literari și profesori universitari. I-am trecut în revistă, de asemenea, pe cei mai slabi în fiecare parohie. Niște celebriități de atunci ocupau primele locuri. N-am băut nimic, fiindcă Stratan suferea de o depresie care îi dădea o senzație de teamă permanentă, iar alcoolul îi accentua starea asta. Făceam propuneri, dezbăteam îndelung valoarea sau tâmpenia celor numiți și când ajungeam la un acord, iar ordinea „candidaților” era stabilită, Nino lua repede pixul și scria clasamentul pe o hârtie. Cred că a păstrat mulți ani foile alea. S-a făcut dimineață și am mers la chioșcul de ziare. În interviul său, Manolescu îl numea pe Nino „*minte strălucită și poet foarte talentat*”. Nino conducea, pe atunci, Cenaclul de Luni. Era în al noulea cer. Năucii de oboseală - nici nu mâncasem nimic -, am plecat apoi la Cinematecă, unde rula *Persona* lui Bergman. Am văzut filmul acela într-o stare de amară și dureroasă amorțeală. Imaginile se derulau cu lentoare în fața ochilor noștri, dar din pricina nopții pierdute, nu pricepeam mare lucru. În plus, în film erau introduse niște secvențe reale, cu preoți budiști care își dădeau foc. Privind scenele respective, aproape că leșinam. Ne-am întors la cămin cu mințile risipite. →